

IDŐJÁTÉK - JÁTÉKIDŐ

Gondolatok a Kurtág100 fesztivál után

Reprezentatív tisztelgés-sorozattá nőtte ki magát a 20–21. századi klasszikusként értékelt Kurtág György 100. születésnapja köré szervezett fesztivál, hangversenyeinek, amelyeken az ünnevelt művei mellett a számára meghatározó jelentőségű komponisták alkotásai is helyet kaptak. Rangos külföldi szólisták is felléptek, s még a rendszeres koncertlátogatók számára is újdonságot jelentettek azok az adatok, amelyek többnyire a rendezvény házigazdájának, a muzikológus Fazekas Gergelynek a műsorvezetése során váltak publikussá. Néhány példa: Pierre-Laurent Aimard fiatalon (24 évesen), Pierre Boulez együttesének, az IRCAM-nak a zongoristájaként találkozott először Kurtág zenéjével, s úgy tűnik, a „minőségérzékelés” kölcsönös volt. A Kurtág-jelenség lényegére már egy évtizede, a szerző 90. születésnapja alkalmából frappánsan mutatott rá az angol csellóművész Steven Isserlis. Kurtág második operájának, az egyfelvonásos Die Stechardin ősbemutatójának énekese, a szoprán Maria Husmann is bő három évtizedes munka-kapcsolatról számolt be, amelynek során Kurtágnak szinte valamennyi szopránhangra szánt művét elénekelte. És feltétlenül említésre méltó a hazai nagyközönség egyik legújabb „kedvence”, az izlandi Vikingur Ólafsson, a Müpa Évad Művésze, aki ezúttal négykezes partnerként feleségével érkezett. Prominensek, akik sokat tehetnek a kurtági életműnek a nemzetközi koncertéletben való jelenlétéért. Ebben a „játék”-ban a térnek is nagy szerepe van.

A másik alapvető tényező, az idő több síkon vet fel (néha megválaszolhatatlan) kérdéseket. Évtizedek óta afféle élet-mottóként jegyzem a következő mondatot: A szeretet mértéke a ráfordított idő. Talán e meghatározás jóvoltából juthatunk legközelebb Kurtág „titkához”, zene- (és társművészetek) centrikus univerzumához. Ahol mindennek megvan a maga ideje, a komponálásának

(amelyet korántsem befolyásolhat a határidő kényszerítő lejártának közeledte), a zenével (nemcsak saját művekkel) való beható foglalkozásnak, amelynek eredményeképp a kiválasztottak etalon-értékű interpretációkon túl zeneszemléletet is tanulhatnak tőle. A napjainkban divatos kifejezéssel közelítve, Kurtág „énidejét” teljes mértékben a zenének (irodalomnak, nyelveknek) szánja – s a tanítás (fiatal korában a korrepetíció) célja a minőségi zenélés.

Kiváló előadóművészek (szólisták és kamaraegyüttesek) szívesen említik a Kurtággal való próbák magas óraszámát. Ilyenkor persze felmerül a kérdés: ha nekik ennyi idő szükséges a tökéletesítéshez, mit várhatunk a többiektől, akiknek nem adatik meg ilyesfajta magas szintű továbbképzés. És folytatódik a kérdés-lánc: továbbadható-e ez a zeneközéltető magatartás, mondhatni életvitel (mert itt többről van szó, mint módszerről)? Milyen keretekben, mikor – kiknek?

Jó esetben a szerző által „jóváhagyott” interpretációkból felvétel készül – de élteti-e, éltetheti-e kizárólag konzerv-készlet az életművet? Új ízekre, generációs megújulásra van szükség a folytonosság érdekében – így hangozhatnak fel kompozíciók élő előadásban, közvetlen élmény forrásaként.

Mert az idő kérlelhetetlenül halad – az avatott előadók eltűnnek a pódiumokról, és a hallgatóság is folyamatosan cserélődik. A viszonylag fiatalkori Kurtág-művek megszólaltatásakor egyszerre tűnt érthetőnek és furcsának az „újdonságnak” kijáró rácsodálkozás. Miként egy zeneszerző (maga is tanár) mutatott rá egykor: amikor először játszik valaki egy művet (vagy műben), számára az premier. Ezt továbbgondolva: amikor először hall valaki egy kompozíciót, számára az bemutató. A fiatal hallgató most élhette meg akár az op. 12 Eszká-émlékzaj „bemutatóját”, ugyanúgy rácsodálkozva, mint mások az op. 40 Fancsikó és Pinta esetében tették. A rácsodálkozás egyúttal annak a jele is, hogy élmény-ajándék érkezett, s csak remélni lehet, hogy a hallgató nemcsak az impulzusok emlékét őrzi meg, hanem „hozzátanulja” a műcímet és az előadókat nevét is.

A sok élményből két énekes példát ragadtam ki, mindkettő nemcsak örömteli, de ígéretes is. A Bornemisza Péter mondásai Sziklay Erika hangján maradt meg az emlékezetben, a Kurtág számára a világhírt jelentő A boldogult R. V. Truszova üzenetei, több opussal együtt Csengery Adrienne előadóművészi csúcsteljesítményeinek örökértékű dokumentumai. (Az utóbbival kapcsolatban azonos értékű a megfogalmazás, hogy a Truszova-ciklusnak köszönhetően lett

Kurtág a nemzetközi zenei élet egyik meghatározó alakja). Az általam hallott koncertek két emlékezetes vokális produkcióját emelném ki, amelyek felcsillantották a reményt a koncerttermi élményszerű előadások jövőjét illetően.

József Attila -Töredékek Op. 20; Eszká - Emlékszaj, Op. 12 (7 dal Tandori Dezső verseire);
A boldogult R.V. Truszova üzenetei, Op. 17 (Dalos Rimma 21 verse)

[Teljes lejátszási lista megtekintése \(21 felvétel\)](#)

© 1998 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Érdeemes figyelemmel kísérni Molnár Anna pályáját, aki történeti és kortárs zenék előadójaként korábban is értékeket hozott létre, a fesztiválnak köszönhetően Gyüdi Eszter „felfedezését” – remélhetőleg rajtam kívül is sokan vannak még, akik nemcsak passzívan élnek a zenei kínálatokkal, hanem kereső aktivitással is hozzájárulnak további új felfedezésekhez.

A fesztivál megannyi műsora hallatán tudatosodhatott a hallgatókban, hogy a „játékidő”, egy-egy darab hossza koránt sincs egyenes arányban nemcsak a „jelentőségével”, hanem a ráfordított idővel sem. A 10 éve megjelent facsimile kiadványt, a Kocsis Zoli hangjegyfüzetét idén K. M. hangjegy koenyvetskéjének hasonmás kiadása követte – játék a (némi) kottaolvasással rendelkező számára a szerzői kéziratok tanulmányozása, a variánsok összehasonlítása. Eme egyszemélyes játék során ki-ki megtapasztalhatja a szerzői felelősséget az egyes hangok (pontosabban: minden egyes hang) iránt – és eljátszhat a gondolattal: egy-egy előadó részéről mennyi befektetett idő van akár csak egy egysoros töredék-darab értő megszólaltatása mögött. S akkor nagyságrendileg felmérhető az a tisztelő-megbecsülő szeretet, amelyet a művek megtanulására szánt idővel fejeznek ki az előadók az alkotó iránt.

Fittler Katalin